

eller er der ikke et Stykke Jord imod Vest, hvorpaa der passende kunde plantes et nyt Læbælte til Gavn og Pryd for Kirkegaardens? Eller var der ikke noget om, at hvis man lod afdræne dette og hint Stykke af den gamle Kirkegaard, saa vilde der atter kunne begraves der, og en Udvidelse af Kirkegaarden kunde spares? Og var det ikke ogsaa godt, om man fik opført en ordentlig Hegnmur? Eller har man ikke i mange Aar savnet Vand til Vanding af Gravstederne, mens Kirkegaardens Nabo gratis har maattet stille Vandpost til Raadighed? Eller savnes der ikke Hvilebænke for de gamle og skrøbelige, der har langt at gaa til Kirkegaarden, — og hvordan er det med Toiletforholdene? — Er de tidssvarende? Og hvordan med Lighuset? Er det i Orden, — eller savnes der ikke et? Eller Parkering for Cykler og Biler, — er Pladsen i Orden? Og er Kirkegaardens Veje nu ogsaa saadan, at man kan være tjent med at gaa paa dem i fugtigt Vejr, eller bør Gangene ikke helst grundforbedres og Kørevejene makadamiseres, — og hvordan er de egentlig, naar der ligger Sne eller falder Islag, — er Gangene plane, eller er de egentlig ikke livsfarlige at færdes paa, naar der skal bæres Lig i glat Føre? Og er der ikke nogle gamle Sokkelsten, der kan gøre Nytte som Gangkanter eller kasserede Gravmæler, der kan tilhugges og bruges til Støttemure eller Vandkumler?

Jo, — der savnes sikkert ikke Opgaver nogetsteds. Og naar man saa heller ikke behøver at savne Penge, — hvorfor saa ikke straks sætte sig i Bevægelse for at faa løst de 2 Opgaver: 1) Forbedring af Kirkegaardens egne Forhold og 2) Lettelse af Livets Byrder for dem, der trænger til dette. —

Beskæftigelsescentralen i Laksegade 17, København K., er til Tjeneste. —

— — —

P. S. Under 21. Februar 1941 har Kirkeministeriet til Menighedsraadene udsendt Cirkulære angaaende Kirkegaardene, dette aftrykkes paa Tillægsside 2.

Fig. 3.
Vintergækkerne
kigger op gennem
Gravens Dække af
Grangrene.
Foto: J. Th.

Blomsten til vore Døde

Af Sognepræst, Provst Knud Hee Andersen

I. Foraar.

Vi har et andet Forhold til Blomsterne end til alle de andre Skabninger. Blomsten gaar ind i vort Liv, — ikke som Nyttartikkel, heller ikke som Luksus, snarere som et Glimt fra en renere Verden, — en Hjælp til at føle og sige det bedste, vi ved.

Derfor pryder vi vore Stuer med Blomster, derfor sender vi dem som Hilsen til Fest eller Sygeseng, og derfor planter vi dem paa vore Kæres Grave. *Adam Oehlschlaeger* skrev herom Verslinjerne:

Dækker Graven, grønne Urter smaa!
Eders Ven, som elskte jer saa saare,
han er død. O, ryst fra Himlens Blaa,
høje Gran, din tunge Vemodstaare!
Hvide Rose med det blege Smil,
sødt indslyng dig med den friske røde,
vinder eders Krans omkring den døde!
Duk dit Hoved dybt og græd, o Pii!

Af alle Blomstens Funktioner er der ingen, der gør den saa kær og saa uundværlig som det at være Gravens Smykke. Er det ikke, som om vi netop her, hvor Ord ikke længere kan naa dem, der er gaaet bort, føler, at Blomsterne har noget at sige dem fra os?

Hver Aarstid har sine Gravblomster, — vi tænker her i første Række paa dem, der gror, og som plantes paa Gravene.

Paa Kirkegaarden som i Haven værdsætter vi ganske særligt de Blomster, der kommer først. *Eranthis* er for vagabonderende til rigtigt at passe indenfor et almindeligt Gravsteds beskedne Areal. Men *Vintergækken* pryder det lille Hjørne, hvor den faar Lov at slaa sig ned, og udsletter selv saa renligt Sporene efter sig, naar dens Tid er forbi. Særlig fortjener dog den fine og yndige *Dorothealilje* at fremhæves. En Blok Dorothealiljer ved Hovedgærdet af en Barnegrav, hvor den hvert Aar skyder frem i det tidligste Foraar og ringler med sine flødehvide Klokker for at forsvinde i Gravens grønne Dække, naar dens Hverv er endt, — det er netop en af de smaa Blomstersituationer, der udtrykker noget, vi ikke har Ord til.

Pebertræet, tidligst af alle vore Blomsterbuske, er maaske ikke saa meget anvendt, men fortjener dog at nævnes blandt Gravens Blomster. Det har den fortræffelige Egenskab, at det aldrig bliver for stort, og dets lila, sødtduftende Blomsterpragt er en dejlig Foraarsbebuder. Det smukke grønne Løv med de røde Bær i Eftersommeren og den vel afrundede Vækst gør, at den aldrig bliver kedelig at se paa.

Til Gravens Foraar maa ogsaa henregnes den trofaste *Vinca* (Vintergrøn), der med sit stedsegrønne Løv gør Nytte hele Vinteren igennem, men ved Foraarstid oplyser Gravtuen, den dækker, med sine skære, lyseblaa Stjerner. — Fra de gamle Landsbykirkegaarde husker man de hjemlige, stilfærdige Indfatninger af *Hanekam* (Primula

veris) i de rigtig gamle, matrøde Hvergarnsfarver eller mere stadselige *Aurikler* med mørke, fast formede Kroner. Begge er hentet lige ind fra Bondehaven og hører til det Arvegods, som aldrig maa forsvinde.

I nyere Tid er *Stenplanterne* draget ind paa Kirkegaarden, dels i Stenkanter, dels til Plantning mellem Fliser. Det er ikke lige godt altsammen; her bør man gaa frem med nogen Varsomhed. Den brogede Munterhed, som præger Havens Stenanlæg, passer ikke rigtig til Gravstedet. Det er især de tæppedannende Arter, som ogsaa holder sig kønne udenfor Blomstringstiden, vi har Brug for: *Timian*, forskellige *Stenbræk*, *Aubrietia* og krybende *Phlox*.

Løgvæksterne udgør en saa betydningsfuld Del af Havens Foraarsflor og har ogsaa deres store Andel i Kirkegaardens. De større Tulipanformer er vel rigeligt prangende til at være egentlige Gravblomster; des mere paaskønner man de smaa *Duc-van-Toll* Sorter, navnlig da ved Juletid — men det er jo et andet Kapitel. *Hyacinten* bruges bl. a. til Udplantning i Potter og Skaale, altid en stilfuld og prydelig Blomst, og saa dejlig holdbar. Til vedvarende Bepantning af Gravsteder er den lidt lunefuld og desuden tilbøjelig til at knække.

Krokus er en Blomst, der har hele Foraaret i sig, saa let som et Vindpust, saa blaa som de optøede Vande paa en solklar Martsdag. Det er ofte den første Blomsterhilsen, vi bærer ud til Graven, naar Vinteren har raset ud: En lille Plantning med storblomstrede Krokus samt lidt *Eranthis*, Gæslinger m. m. Forbavsende, hvad den lyseblaa Silkekjole kan holde til i skarpe Frostnætter, og naar den saa aabner sig for Solen, og Humlebien staar paa Hovedet i de gule Støvdragere, da er der ikke længere nogen Tvivl om, at nu er det Foraar.

Og saa følger den Blomst, vi nødigst af alt vilde undvære som Foraarssmykke paa Gravene: *Paaskeliljen*. I og for sig kan alle Løgvækster fortælle om Opstandelse, men Paaskeliljen har paa en særlig Maade faaet

det Hverv tildelt. Den er saa triumferende stærk, saa ukuelig som Livet selv, naar den sætter Basunen i Vejret og blæser Sejrsfanfare.

Der er mange Slags Paaskeliljer: Lange og korte, blege eller knaldgule, tidlige og sildige, enkelte eller dobbelte. Ja, om en Paaskelilje skal være enkelt eller fyldt, er jo en af de Ting, vi ellers saa fredelige Blomstervenner let kan blive uenige om. Det vilde være dristigt at paastaa, at de fyldte Paaskeliljer er de kønneste; der er ingen rigtig Form over dem, og de spiller let i det grønne. Naar alligevel en hel Del udmærkede Mennesker synes, at de er de eneste rigtige Paaskeliljer, maa det være af den uangribelige Grund, at saadan saa de ud i Bedstemors Have, og naar Bedstemor nu hviler ude paa Kirkegaarden, kan man ikke tænke sig at bringe Blomsterhilsenen til Paaskemorgen med nogen anden Slags.

Det er en Skuffelse, naar Paasken falder saa tidligt, eller Foraaret kommer saa sent, at de rodfaste Paaskeliljer paa Gravstedet ikke naar at springe ud til Dagen. Derfor er der Grund til at nævne en, som sjælden kommer for sent, den lille, lave *Narcissus pumilus*; den ligner ganske de store, med lang, gul Trompet og det hele, den er bare mindre, men munter og blomsterrig. Og saa kommer den 14 Dage før den øvrige Familie.

Paasken er den Tid paa Aaret, hvor Kirke-tonen og Naturens Rytme smelter inderligst sammen. Vaarens Opvaagnen til Liv giver den skønneste Baggrund for Opstandelsesbudskabet, og Paaskeliljen er dets Herold.

Vi sander *Grundtvigs* Ord til Paaskeliljens Pris:

O, hvor est du mig dog kær,
Bondeblomst fra Landsbyhave!
Mer end Rosen est du værd,
Paaskeblomst paa Fædres Grave!
Du forkynder mig en Vaar,
ja, et helligt Jubelaar,
som hver ædel Blomst af Døde
skal forklaret igenføde.

Og aldrig er Kirkegaarden skønnere, end naar Paaskeliljerne luer paa de Kæres Grave, mens Buskene knoppes.

Fig. 4.
Paaskeliljer med lang
Trompet.

Planter og Principper

Af *Havearkitekt Johannes Tholle*

Det gik ikke, som saa mange havde ventet det, at efter den overordentlige strenge Vinter 1939-40 vilde der ikke foreløbig komme en lige saa streng Vinter, — tværtimod har Vinteren 1940-41 opvist Kuldegrader, som har slaaet tidligere kendte Rekorder, og Frostens Vedholden er heller ikke af ringe Omfang, — hvorlænge den vil vare ved, kan der ikke dømmes om, da disse Linjer skrives.

Det er imidlertid allerede muligt nu at forudse, at Vinteren vil bringe yderligere Ødelæggelser paa Kirkegaardenes Plantebe-